

VOORWAARTS MARS NAAR EEN DIERWAARDIGE VEEHOUDERIJ

Voorwoord, 18 juni 2025

Caring Farmers publiceerde als eerste Convenant partij einde 2023 een plan van aanpak met als doel zo snel mogelijk aan de slag te gaan om in 2030 10% van de Nederlandse markt dierwaardig te kunnen bedienen volgens de 6 principes van een dierwaardige veehouderij.

In 2023 was dit al een hele ambitieuze doelstelling, nu halverwege 2025 is de uitdaging nog groter. Toch willen we dit proberen, want als we in 2040 een dierwaardige veehouderij willen, is het belangrijk om snel aan de slag te gaan.

Ons plan bestaat uit meerdere sporen, allen binnen een visie richting een duurzaam voedselsysteem met een kleinere rol voor dieren in het dieet:

- Hobbels wegnemen voor koplopers
- Consumenten voorlichten over en laten kennismaken met dierwaardige producten
- Samen met afnemers werken aan groei van dierwaardige productie en consumptie
- Pilots, kennisdeling en onderzoek

Het plan is sinds december 2023 nog niet geüpdate omdat het convenant proces onzeker bleef en het Kabinet nog geen geld vrijmaakte voor ons plan, voor koplopers of voor consumentenvoorlichting.

Ondertussen hebben wij niet stilgezeten:

- We lieten met de Dierenbescherming een Maatschappelijke Kosten en Baten Analyse maken waaruit blijkt dat een transitie naar een kleinere dierwaardige veehouderij bijdraagt aan grote maatschappelijke problemen zoals hoge zorgkosten, stikstof, vervuild water en klimaat én de Staatskas op termijn 2 miljard euro per jaar zal opleveren.
- We schoven aan bij vele overleggen met ministeries, provincies en gemeenten om overal te bepleiten dat er integraal wordt gekeken naar de verschillende opgaven: stikstof, natuur, klimaat én dierenwelzijn.
- We werkten met RVO aan het boven tafel krijgen van de breedte van remmende factoren voor koplopers.
- We werkten aan consumentenvoorlichting rondom een dierwaardige veehouderij met de projecten KalfjesbijdeKoe.nl; GoedGehouden.nl; Netwerk Kleinschalige Pluimveehouderij en diverse opinieartikelen in kranten.
- We werkten aan pilots en projecten op 3 diergroepen (o.a. hoorndoppen bij koeien, onderzoek naar kalf bij koe met diverse onderzoeksinstituten, GoedGehouden voor varkens, kennisdeling in de kleinschalige pluimveehouderij, schaduw in de wei en rapport dierwaardige rundveefokkerij).
- We ondersteunden koplopers: o.a. testen op pfas bij kleinschalige pluimveehouders, meerdere crowdfundingacties voor boeren in de knel.
- We werken samen met de Caring Movement aan de eiwittransitie, want voor ons betekent een dierwaardige veehouderij ook een kleinere veehouderij.

Nadat het Convenant is getekend, zal Caring Farmers samen met de Dierenbescherming aan een aparte Werktafel die wordt ondersteund door het ministerie, doorwerken aan ons plan voor een écht dierwaardige veehouderij en daarbij samen met koplopers ook kijken naar slacht, transport, fokkerij en in samenhang met een natuurinclusieve bedrijfsvoering en eiwittransitie.

PLAN VAN AANPAK KOPLOPERS - CONVENANT DIERWAARDIGE VEEHOUDERIJ

Voorwoord - 6 dec 2023

In 1996 werden ingrepen bij dieren verboden, in 2002 beloofde een eerste kabinet om een transitie naar een meer natuurlijke veehouderij in te zetten. In 2021 werd de Vernieuwde Wet Dieren, ofwel het Amendement Vestering aangenomen. Dit Amendement zegt dat dieren hun natuurlijk gedrag mogen vertonen, en dat de huisvesting geen goede reden is om ingrepen nog langer toe te staan. Deze wet is vertaald door de Raad van Dieraangelegenheden in zes principes. In het regeerakkoord van het laatste kabinet Rutte is besloten om de wet om te zetten in een Convenant Dierwaardige Veehouderij. Binnen dit convenantsproces praten diersectoren al ruim een jaar met Dierenbescherming, markt en overheid over een plan van aanpak om in 2040 tot een dierwaardige veehouderij te komen.

Caring Farmers, een stichting met 350 aangesloten boeren van allerlei pluimage, is aangesloten bij dit proces omdat de uitvoering van de Wet Dieren 100% past binnen de doelstelling van de stichting: een natuurinclusieve kringlooptlandbouw waar de biodiversiteit ieder jaar toeneemt, alle dieren buitenlopen en boeren hun klanten steeds beter kennen.

De gehele Nederlandse veehouderij dierwaardig in 2040 is een grote opgave, maar eentje waar de Nederlandse maatschappij voor heeft gekozen en eentje die we als Caring Farmers en Biohuis omarmen en waarin we een voorloperspositie willen innemen. Dat willen we omdat die rol bij ons past, omdat elke transitie voorlopers nodig heeft en omdat we onze eigen boeren die kans willen geven.

Het convenantsproces is opgeknipt in delen: eerst de huisvesting, daarna fokkerij, slacht en transport. Caring Farmers wil met al deze onderdelen aan de slag. Het Koplopersplan beoogt om in 2030 10% van de Nederlandse markt te bedienen met dierwaardige producten; dierwaardig volgens de [zes principes](#) van de Raad van Dieraangelegenheden én volgens de invulling daarvan zoals gesteld '[dierinhoudelijke toets](#)' van de wetenschappelijke raad die het convenantsproces ondersteunt.

Dit plan is mede tot stand gekomen met en wordt ondersteund door de [Dierenbescherming](#), Louis Bolk Instituut, het Biodynamische keurmerk Demeter, Bionext en vele boeren.

Dit plan is aanvullend op en [werkt samen](#) met het plan van Biohuis/Bionext: '[Biologisch wordt mainstream](#)'. De biologische sector is bewezen en gecertificeerde koploper in het duurzaam produceren van voedsel.

Waar de Caring Farmers samen met gangbare en biologische boeren wil pionieren en een versnelling inzetten, neemt Biohuis de belangrijke rol op zich om dierwaardigheid te borgen in het Nederlandse EKO en internationale biologische keurmerk.

DE VOORLOPERS ZIJN ER, LATEN WE GAAN LOPEN

In 2030 10% dierwaardig in de supermarkt

Een dierwaardige veehouderij, niet enkel een dierwaardige huisvesting, maar ook fokkerij, transport en slacht is een grote uitdaging. Maar als we als maatschappij in 2040 een 100% dierwaardige veehouderij willen, dan is het belangrijk om snel aan de slag te gaan, en samen met alle koplopers die willen het wiel te gaan uitvinden. En nog belangrijker: om dit uit de niche te halen zodat we een realistisch voorbeeld gaan vormen voor het peloton, en om voldoende draagvlak te gaan creëren onder burgers. Daarom willen we op weg naar een marktpercentage van 10% dierwaardig in 2030.

Dit betekent 10% van de zuivelconsumptie van boerderijen waar de kalveren bij de koe blijven en de dubbeldoelkoeien met hoorns grazen in kruidenrijke weilanden. 10% van alle eierverkoop komt van dubbeldoelkippen: kippenrassen waarvan de hennen eieren leggen en de haantjes en oude leghennen worden verkocht als vlees. 10% van de varkensvleesconsumptie komt van boerderijen waar alle varkens toegang hebben tot een modderpoel. Waar 10% van al het vlees, eieren, zuivel geproduceerd wordt met de allerbeste slachtmethoden, zo kort mogelijk transport en met een leven waarin het dier echt wat te beleven had.

Dit is een gigantische opgave om in zes jaar te bereiken, niet alleen voor de boer maar voor de hele maatschappij. Boeren gaan hun stallen verbouwen en hun bedrijfsvoering aanpassen, we schakelen om naar dubbeldoeldieren, transporten worden korter, slachterijen passen hun methodes aan, de supermarkt koopt anders in, de verwerkende industrie verwaardt het gehele dier en de consument gaat de eerlijke prijs betalen voor een beter stukje vlees, doosje eieren of liter melk.

En dat is nog niet alles: instanties leren primair naar het gedrag van het dier te kijken, net zoals de dierenarts, de agrarische opleiding, boer en erfbetreder. We gaan het dier weer zien als individu met een intrinsieke waarde en gaan zorgen dat deze een dierwaardig leven leidt.

Wat zijn koplopers?

Onder koplopers op het vlak van dierenwelzijn verstaan wij al die boeren die al op een eerder moment en op eigen initiatief besloten om hun dieren een beter leven te geven: ze sloten zich aan bij een keurmerk zoals Beter Leven 2 of 3 sterren, biologisch of biodynamisch en de vele kleinschalige buitenhouders (bv kipcaravanhouders, buitenvarkenshouders – te klein voor een keurmerk maar met oog voor het dier). Of het zijn gangbare boeren die zich onderscheiden op dierenwelzijnsvlak en zich om die reden aansloten bij Caring Farmers. Wat al deze boeren verbindt, is dat dierenwelzijn als cruciaal onderdeel zien van een volhoudbare veehouderij. Zij streven een kringloop na van dier, mest, bodem en gewas, met daaraan verbonden zaken als uitloop van de dieren, goed bodembeheer, biodiversiteit, een leefbaar platteland en planeet en afzet in hechte ketens. Deze boeren vinden elkaar onder andere in het [Groenboerenplan](#).

Uiteraard is elke boer die een koplopersfunctie wil gaan vervullen van harte welkom om aan te sluiten bij dit plan. Caring Farmers beperkt zich niet tot een keurmerk en verwelkomt alle boeren met dierwaardige ambities!

Wat is er nodig?

Koplopers en pioniers die de wetenschap willen volgen en dierwaardig willen worden of blijven, hebben volgens ons een vijftal zaken nodig:

1. stimulerende regelgeving
2. innovatiebudget
3. een plek in het schap en folder
4. een kennisagenda
5. voorlichting.

Zie hieronder korte samenvatting van deze vijf punten, en verder in 4 bijlagen voor meer informatie over remmende factoren in de regelgeving en welke verbeteringen we willen doorvoeren voor kippen, koeien en varkens.

1. Stimulerende regelgeving:

Naast een langetermijn visie en helder kaders, vragen we om passende regelgeving die de koplopers ondersteunt en alle ruimte biedt om te innoveren en extensiveren. De meeste regelgeving, administratie, vergunningstrajecten en kosten zijn nu ingericht op de gangbare veehouderij, om die binnen milieukaders te dwingen.

De natuurinclusieve veehouderij heeft andere regelgeving nodig dan de huidige: heldere ecologische kaders en basisprincipes. Koplopers zijn creatieve ondernemers die zullen floreren als hobbels worden weggenomen.

Creëer financiële prikkels, zoals subsidies en belastingvoordelen, voor boeren die al duurzaam werken en minder ecologische schade aanrichten. En help boeren die willen overstappen naar natuurinclusieve kringlooplandbouw of biologische landbouw en voor bedrijven die natuurinclusieve en/of biologische producten verwerken of verkopen.

Sturen op uitstoot per kilo, leidt tot intensivering. Sturing op uitstoot per hectare leidt tot extensivering. Beloon goed gedrag met financiële prikkels, zoals een omgekeerde waterbelasting als je positief bijdraagt aan biodiversiteit. Help mee starre keurmerken te versoepelen. Maak het financieel aantrekkelijk om bij de kopgroep te horen.

Prijsprikkels in de markt zijn de beste manier om de consument te sturen en mee te nemen richting dierwaardige consumptie. Geen Mercosur, geen kiloknallers, geen goedkope producten uit het buitenland, geen BTW op bio maar op suiker. Ook de (super)markt wordt financieel geprikkeld richting duurzaam, gezond en dierwaardig. Reclame maken voor vervuilende producten, wordt net als bij tabak verleden tijd.

2. Innovatiebudget voor onderzoek, uitproberen en bouwen aan nieuwe ketens

Een dierwaardige veehouderij houdt zoveel meer in dan dieren in de stallen meer ruimte geven en stoppen met ingrepen. Wij willen werken aan een dierwaardige fokkerij zonder ingrepen en meer genetische variëteit en robuustere dieren, nieuwe smakelijke producten van dubbeldoel dieren die via korte ketens hun weg vinden naar horeca, supermarkt en ziekenhuis.

Een landelijk netwerk van kleinschalige slachterijen is een onmisbare schakel in dierwaardige ketens met robuuste rassen. Deze sector heeft een [steun in de rug nodig](#). Daarnaast willen we innoveren met mobiele slachterijen en zelf-slachten om dierentransport te besparen. We willen nieuwe producten ontwikkelen, op de markt brengen en de kennis van de beste stalsystemen verspreiden. We willen

kennis delen, praktijkkennis wetenschappelijk laten bouwen en wetenschappelijke kennis in de praktijk brengen.

Wat daarvoor nodig is? Subsidies die out of the box projecten mogelijk maken, subsidies die ook kleinschaligere en biologische projecten ondersteunen. Financiële regelingen worden extra aantrekkelijk voor biologische, dierwaardige en kleinschalige bedrijven.

De topsector Agro & Food kent nu maar mondjesmaat subsidies toe aan onderzoek voor natuurinclusieve bedrijven. Oormerk minstens 25% van het budget van de Topsector Agro & Food ten behoeve van natuurinclusieve en dierwaardige bedrijven.

Tot nog toe ging het gros van het budget naar het bijtrekken van de achterblijvers, laten we dat omdraaien: het wordt lonend om koploper te zijn.

3. Markt

Een plek in het supermarktschap inclusief bijbehorende promotie. Nu zijn er al dierwaardige producten te vinden, denk aan Kipster of Kalverliefde. Steeds meer schapruimte wordt vrij gemaakt voor producten van vooruitstrevende koploperboeren. Klanten worden actief gewezen op de dierwaardige producten in het schap.

Dierwaardigheid wordt omarmd en draagvlak creëren we met zijn allen. Supermarkten, A-merken, Horeca werken samen met alle ketenpartijen aan 10% van de omzet dierwaardig op alle vlakken (huisvesting, fokkerij, slacht) in 2030. In alle communicatiekanalen wordt dit duidelijk.

De overheid stimuleert maatschappelijke instellingen om dierwaardige producten op te nemen in de bedrijfskantines – denk hierbij aan ziekenhuizen, zorginstellingen, scholen en natuurlijk overheidsgebouwen.

Ook in 2040 behouden koplopers die nóg verder willen gaan 10% van het schap.

4. Kennisdeling over de dierwaardige en natuurinclusieve veehouderij

Elke schakel in de keten moet voorgelicht worden over de dierwaardige en natuurinclusieve veehouderij: de GGD, NVWA, boer (inclusief koplopers), de veearts, de slachter en de retail.

Wat weten zij van het natuurlijke gedrag van het dier in een kudde? Hoe herkennen ze het geluid van een koe dat een stresssignaal afgeeft? Wat weten ze van het opfokken van haantjes, stiertjes? Hoe zetten we meer natuurlijke middelen in? Hoe geven we dier een life worth living en tegelijkertijd een toegevoegde waarde als beheerder van natuur, bodemverbeteraar of verwerker van gras of reststromen.

Laat onafhankelijke instanties, zoals bv Louis Bolk Instituut een Praktijkgids Dierwaardige Veehouderij maken. Het Louis Bolk instituut stelt zich beschikbaar als monitorende partij en ontwikkelaar van kennismateriaal voor koplopers, waarbij de volgende onderzoeken in de praktijk gids(en) zouden terugkomen zoals:

1. Het ontwikkelen van een app omtrent dierentaal. In navolging van [koeientaal](#) is ook varkenstaal en kippenstaal belangrijk.
2. Nulmetingen over de huidige stand van zaken onder koplopers: hoe is het huidige dierenwelzijnsniveau.
3. Gidsen ontwikkelen omtrent de volgende thema's: (1) opgroeiomstandigheden, hoe deze dierwaardig zijn en optimaal afgestemd op het latere leveren (zoals bijvoorbeeld kalf-bij-koe), (2) Dilemma's in de rundveehouderij (bv. Welke dubbeldoelrassen zijn beter, en kan met beter duurmelken i.p.v. jaarlijks een kalf krijgen), (3) afwegingen onderzoeken naar win-win

oplossen, en zo zorgen dat dierwaardig altijd samen gaat met andere doelen omtrent, natuur, water en klimaat.

Ook stelt het Louis Bolk voor om reeds opgedane kennis en gidsen opnieuw beschikbaar te maken voor de koplopersgroep.

Verder is het nodig dat ook de WUR zich gaat focussen op de transitie naar een integraal dierwaardige en duurzame veehouderij. Het agrarisch onderwijs integreert dierenwelzijn in alle vakken, de agrarische opleiding voor biodynamische landbouw, de Warmonderhof, kan daarbij helpen.

5. Voorlichting over dierwaardigheid in natuurinclusieve veehouderij.

We - overheid, markt, boer, school en keten- gaan de burger en de consument voorlichten over de voorgenomen plannen: Nederland kiest Dierwaardig, wat is dierwaardigheid, hoe intelligent zijn dieren, waar kun je dierwaardige(re) producten kopen.

Het is nodig dat de overheid een flink budget voor uit trekt (minimaal 15 miljoen de komende 5 jaar), dat zij ofwel zelf uitgeven aan een grote campagne, ofwel in een fonds stoppen waar Dierenbescherming, Caring Farmers, Bionext en andere partijen aanspraak op kunnen maken. Of maak reclamebudget beschikbaar als onderdeel van subsidietrajecten bij het opzetten van nieuwe dierwaardige ketens en producten.

De overheid maakt ook heldere afspraken over het voorlichtings/communicatie en reclamebeleid van supermarkten: niet kiloknallen maar de consument wijzen op de duurzame en dierwaardige opties in het schap.

Bijlagen:

- 1) Bijlage 1 - [Plan van Aanpak kippen](#)
- 2) Bijlage 2 - [Plan van Aanpak varkens](#)
- 3) Bijlage 3 - [Plan van Aanpak koeien](#)
- 4) Bijlage 4 – [Knelpunten en remmende regelgeving voor de transitie](#)

Dit plan draagt de volledige ondersteuning en is mede tot stand gekomen met de Dierenbescherming.